

Kukorelly Endre: A valóság édessége

A költő a ceruzája feléje eső végét figyeli, ahogy az elmozog /vagy kimered/. A kor hiteles poétikáját keresi és véli megtalálni Kukorelly, mondja a könyvborító meleg ajánlószüvege. Kétlem, hogy poétikát lehet keresni és találni /verset írni lehet/, de úgy tűnik, hogy ez a költészet nem terem új poétikát. Ahhoz nem körülírnia kellene, hanem megneveznie /valamit/: nem szabadna labirintust rombolnia, hanem meg kellene ölnie Minotauruszt. Nem tudom, hogy lehetséges-e ez korunkban, talán Kukorelly úgy gondolja, nem. Ugy gondolja, látványosság lett a labirintus.

Kiindulásában elégikus ez a költészet, elég elolvasni a ciklusok elé emelt Előcsarnokot, a kötet egyetlen tökéletesen zárt versét. Az időszembesítő verstípus szép példánya:

"A vesztibülben összegyűlt már
mind ami elkísér engem
Allnak magukban mint az oltár
s jól tudom velük kell lennem

Ismerős ahogy egymást nézik
ezek csodálatos tárgyak
eltárt róluk senki se készít
mert ez itt valódi tárlat

Am egyszer e leírhatatlan
berendezés is elmerül
lassan felolvad mint a szappan
s elcsordogál a vesztibül."

A "mind" nyilvánvalóan az, "amiben hittem" /Visszatérés/ és ami "bárból való" /Elrejtőzés/. Ezekkel a "csodálatos tárgyak"-kal kell lennem, bár tudom, hogy elmerülnek, és elmerüléstük "leírhatatlan" adósságot jelent számomra. A kötet összes verse ezen a versen belül marad, bár éppen ezt a verset akarja szétfeszíteni. Ki akar lépni az előcsarnokból, de a szándék részleges: csak a tárgyakat dönti fel, és állítja vissza őket újra. Ugyanast mondja, ugyanagy /Gyakran ugyanazokat mondom el /

és ugyanúgy mondom el nekik" A valóság édessége /, de egyre másképp látja, amit mond. Nem elégszik meg azzal, hogy felismeri magában az elégikus szemléletet, ezt a felismerést is kívülről szemléli. Végül megmarad egy etikai indulattól megfosztott éthosz, egy elégián túli józan ragaszkodás, amely elfogadja a valóságot /annak édességét/, de igazából nem arra figyel.

Egy önreflexív nyelvre reflektál ez a költői nyelv. "Voltaképp", "egyfelől": ilyen szavak kezdenek és zárnak mondatokat, "most nem tudom pontosan megmutatni": ilyen mondatokkal találkozunk a versek közepén. Gyakran imitálnak hagyományos strófákat a versek, de a mondatszerkesztés ilyenkor következetesen a versszakok ellen dolgozik. A velejükig nyitottak a versek a tartalmak felől és persze a forma felől is, néhány helyen. Következetesen zártak viszont az eszme, a költészet módja felől. Hogy innen is nyithasson, talán újra közelebb kéne hajolni a ceruza hegyéhez, méginkább a papírhoz: Mínessz király fiát csak a labirintusban lehet megölni, ezért oda kell behatolni. Ugy gondolom, ami korunkban hiányzik, az a fonál.

Míndezt leszámítva, adhatna jó verseskötetet ez a költői szemlélet, de az a baj, hogy a nyitottság és a zárttság a versek többségében különválik, és a nyitottság képi szegénységet, a zárttság pedig rövidre zárást jelent. A nyelvi-játékos versek a legrosszabbak, pl. A tehervonat bejér, aztán vannak olyanok, amelyeknél mintha az önkomentárok menteni próbálnák a verset, de ürességben csapkodnak /vagy kimerevednek/, pl. A zenészek nyakig. Néhányszor a banalitás jó ritmusérzéssel lép be, de az egész vers nem több egy jó poémnál, pl. Szondy utcai helyzet. Van néhány, ami nagy vers lehetne, de egy kicsit komolytalan, pl. Néhány mozgásforma, A könnyű gépfegyver hangja. A legjobban az elején említett versek tetszettek és A sebek fölmutatása, a Meglátni akkor és még egy-kettő, különösen a kötet végéről. Belőlük kiindulva talán lehet teremteni egy új poétikát. /Magvető, 1984./

Beszélgetés Elek Istvánnal,
a Magyar Írók Szövetsége József Attila Körének vezetőségi
tagjával

Lapunk előző számaiban rövid kivonatát adtuk a JAK 1984-es munkatervének. Az első kérdés ebből adódóan kézenfekvő;

K: Mi valósult meg a programból?

V: A tíz tervezett JAK-füzetből mindössze két kötet jelent meg: Esterházy Péter, valamint Kamarás István és Varga Csaba munkái. Ebben az évben, úgy látszik, hogy jelentős részük nem jelenik már meg. A megjelenést kiadói, nyomdai problémák hátráltatják elsősorban. Sajnos nem alakult ki harmonikus együttműködés a kiadóval. A csúszás egyre nyomasztóbb. A JAK létrejöttékor - 3 éve - évenkénti tíz kötet megjelenéséről beszéltünk, ennek ellenére most, a harmadik év végén még csak a hetedik kötet jelent meg. Tekintve ezt az arányt, halvány biztatásnak tűnik csak, hogy ígéretet kaptunk a 84-ben elmaradt kötetek jövő évi pótlására.

K: A tervek között szerepelt egy JAK-folyóirat beindítása, szabályos időközönként cserélődő szerkesztő bizottsággal az élen. Az egymást követő nemzedékek állandó orgánuma volna így a folyóirat nélkül, hogy meg kellene küzdeniük újra és újra a lapalapítás nehézségeivel. Mik a kilátások a lap beindítására?

V: A lap ügyében tárgyaltunk a Művelődési Minisztérium képviselőivel. Bár nem zárkoznak el a tárgyalások elől, mégis, ez nem jelent garanciát a lap beindítására. A realitások azt diktálják, ha lesz is a lapból valami, csak 1985-ben. Most egyébként a technikai feltételek kidolgozása folyik, emellett eredeti elképzeléseinket is módosítjuk. Eszerint a taggyűlésnek nagyobb szerep jutna a lap koncepciójának meghatározásában, így biztosítanánk a lapnak a belső igényekhez való igazodását. Víták folynak a cserélődő szerkesztőségek gyakorlati megoldásáról. Eredeti elképzeléseink szerint a rotáció három évenként lenne esedékes. Tehát három évenként tárgyalnánk a mi listánk alapján a Művelődési Minisztériummal az új főszerkesztőről, az új tagokról. Újabban felvetődött az

évenkénti változás lehetősége is, sőt egy olyan megoldás is, miszerint egy keretszerű szerkesztőbizottság működne, és a különböző lapszámokat egy-egy irányzat, egy-egy csoportosulás kapná meg.

- K: Szorosan nem illeszkedik a témához, de úgy tudom, más lapalapítási kísérletek is vannak.
- V: Igen, ér a Csoóri és Mészöly nevével jelezhető csoport és az 1948-ban megszűnt Újhold körüli társaság lapigényéről tudok.
- K: Térjünk vissza a JAK-hoz. Szerpeltek a tervben előadássorozatok, életműismertetések. Ezek mennyiben valósultak meg?
- V: Nagyon kis részben. A Reformasztal keretén belül hirdetett programok közül csak az Eötvös Baráti Körrel közösen szervezett, az Eötvös-életműről szóló beszélgetés jött létre. Az irodalmi csoportok bemutatása közül is csak egyet említhetnek: az érsekújvári Iródia-kör tagjaival létrejött találkozást. A Kelet-európai figyelő c. sorozat nem is indult el, értelemszerűen ezt is a 85-ös programok közé csúsztatjuk át. Az Írószövetség története c. beszélgetéssorozat is elmaradt 1984-ben, Lezsák Sándor lemondott az előadás folytatásáról, így a dolog megvalósítása teljesen bizonytalan. A hiányokat némileg ellensúlyozza néhány olyan program, amelyek eredetileg nem szerepeltek a 84-es tervben. Így pl. a beszélgetés az Átváltozás c. filmről, a rendező és néhány kritikus részvételével. Decemberben lesz egy beszélgetés Csurka Istvánna Író és erkölcs címmel. A téma szorosan kapcsolódik Csurkának az Írószövetség legutóbbi közgyűlésén elhangzott hozzászólásához.
- K: Úgy tudom, hogy az Írószövetség közgyűlésén a JAK munkájával is foglalkoztak.
- V: Szilágyi Ákos, a JAK titkára választa a JAK három éves munkáját. Aktuális problémákról lévén szó, elkerülhetetlen volt megemlíteni a kultúrpolitikai irányítás és az írói társadalom közti viszony kedvezőtlen alakulását. 1981-ben, a JAK újjászervezésekor biztató lehetőségek merültek föl, de az elmúlt két évben ezek esélyei megfogyatkoztak. Ez volt az az időszak, amikor úgy látszott, hogy a kultúrpolitikai irányítás lemond a partnerkereső mozdulatokról.

szóba került a Moszói Világ Húgya is.

K: Évről-évre esedékes a következő évre programot adó taggyűlés összehívása. Vannak-e már konkrét elképzelések?

V: A következő taggyűlés november végén lesz, amelynek még nem a munkaterv meghatározása a programja. Szilágyi Ákos, a JAK titkára lemondott tisztségéről, így a taggyűlés fő pontja a titkárválasztás lesz, valamint a vezetőség kiegészítése. Főth Erzsébet ugyanis lemondott vezetőségi tagságáról, Lessák Bándor pedig betöltötte 35. életévét, így az ő helyükbe is új tagokat kell választani. Kétségtávol bizonyos elkedvetlenedés a Körben. Ezért sem érdemes a jövő évi tervekről bővebben beszélni, hisz igen kevés az esélyük a megvalósulásra. Tervezgetéseinkkor súlyosan esnek latba az elkeserítő tapasztalatok, a sikertelenségek, melyek kiábrándultságot eredményeznek.

K: Látni ezt a reménytelenséget, keserű szájjal fejezzük be a beszélgetést. Köszönöm az interjút, ha mást nem, csak azt remélve, hogy a kezdetekkor 1985-re előirányzott 40. kötet helyett jövőre - látva az idei példát - legalább a 8. és 9. füzet megjelenik.

A beszélgetést 1984. novemberének
közepén Orsós László készítette.

A szerkesztéssel járó munkálatok elhúzódása miatt a fenti beszélgetés néhány pontján aktualitását, s így érvényét veszítette. Mégis közöljük az interjút, mert hangulata, atmoszférája jól tükrözi a JAK körüli a tavalyi év végén kialakult helyzetet. A legfontosabb változásokat összefoglalva, a beszélgetést a JAK és az Írószövetség dokumentumai, körlevelei alapján az alábbiakkal egészítjük ki:

A József Attila Kör titkárválasztó taggyűlését 1984. november 30-án tartotta. Szilágyi Ákos lemondott funkciójáról, helyére Győre Balázst választotta meg a tagság. Lessák Bándor, a JAK

vezetőségi tagja betöltötte 35. életévét, tagsága tehát megszűnt. Tóth Ernőbet lemondott vezetőségi tagságáról. Szilágyi Ákos továbbra is a JAK vezetőségének tagja marad, a minik megszűnéséig helyre a tagság Lukoreilly Andrást választotta meg.

Február végéig egy kötet, a Földmunkálat-csoport antológiája kivételével megjelentek azok a JAK-füzetek, melyeket a Kivétel Kiadó 1984/2-es tájékoztatója még a tavalyi évre ígért: Molnár Tibor /8./, Petőcz András /10./, Molnár Miklós /11./ és Varga Imre /12./ kötetek.

Alindult útján a JAK műfordítás-füzetsorozata. A szerkesztők még 1984-ben négy megszerkesztett kötetet adtak le az Európa Kiadónak, a sorozat gondozójának. Ezek közül Márton László /Volker Braun egy drámája/, Kozmács István /Paavo Haavikko egy drámai monológiája/, valamint Lichtmann Tamás /Idk: Menger: A Paradisom könyve/ fordítását a Kiadó elfogadta, és szerződést is kötött róluk. Nem kötött szerződést Aldous Huxley Angyalok és kárhozat c. esszéjére, Molnár Miklós fordításában. A füzet-sorozat szerkesztősége további köteteket is előkészített.

A JAK 1985. évi munkatervéből már megvalósult, illetve leszajlott egy elsőkötetes költői est /Hereszeg Árpád, Rács Péter, Csáki Pál/ és A megújulás jelzései c. irodalmi délután /Balskó Jenő, Marsall László, Oravecz Imre és Tóth Bálint műveiből/. Szilágyi Ákos és Csajka Gábor Cyprian kötetének megelenése alkalmából fogadás volt, Erdély Miklós költői estet tartott, és megindult A szabad vitatott költőóriánai c. sorozat, beszélgetéssel Ezra Pound lírájáról. A JAK e sorozat keretében kíván beszélgetést szervezni Gulyás Pál és Gottfried Benn költészetéről.

A JAK további tervei között szerepel egyebek mellett Hamvas Béla-, Németh László- és Ottlik Géza-est, a párizsi Magyar Könyv szerkesztőinek és magyarországi munkatársainak estje. Közös estet tart Ambrus Lajos, Molnár Miklós és Székely Ákos. A JAK szeretne elkészíteni egy lexikont a fiatal írókról.

/a szerk./